

12 februari 2025

a24-0371
MR/SL

Försvarsdepartementet

103 33 Stockholm

Fö2024/01668

Yttrande över SOU 2024:65 - Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig

Kommunal har beretts möjlighet att yttra sig över rubricerad utredning och framför följande synpunkter:

Förbundet organiserar yrkesgrupper inom vård, omsorg, skola och räddningstjänst – samhällsbärande funktioner som är avgörande för det civila försvaret. Trots tidigare kriser, som coronapandemin och bränderna 2014 och 2018, kvarstår dock de strukturella brister som påverkar sårbarheten som låg bemanning, otrygga anställningar och en kronisk underfinansiering. I stället för satsningar har nedskärningar och varsel försvagat beredskapen ytterligare. Kontinuitet är avgörande för ett fungerande civilt försvar. Att trygga välfärdens förutsättningar är därför en direkt nödvändighet för Sveriges totalförsvar.

Kommunal har valt att endast kommentera de aspekter av utredningens analys och förslag som har betydelse för arbetsvillkoren för medlemmarna i Kommunal eller som bedöms väsentligen påverka välfärdens långsiktiga förutsättningar och finansiering.

- Kommunal välkomnar förslaget över stärkta krav på risk- och sårbarhetsanalyser. Förbundet välkomnar även att planeringen och de förberedande åtgärderna som kommuner och regioner ska genomföra enligt utredningens förslag utgår från förmågan att upprätthålla samhällsviktiga verksamheter. Däremot vill förbundet peka på att om den planeringen sker i en styrelse i kommun eller region förlorar de fackliga organisationerna sin närvarorätt enligt kommunallagen. Eftersom planeringen i allra högsta grad påverkar och möjliggörs av välfärdens medarbetare vill Kommunal belysa vikten av att fackliga företrädare får inflytande när frågorna behandlas genom utökad närvarorätt.
- Kommunal välkomnar utredningens förslag om att länsstyrelsen har tillsynsansvaret, men konstaterar att utredningens förslag att förelägganden inte får förenas med viten gör att länsstyrelsens tillsyn oundvikligen blir tandlös. För ett verkligt genomslag av utredningens förslag krävs ökade resurser och en effektiv tillsyn.
- Kommunal välkomnar utredningens förslag om att kommuner och regioner ska ansvara för att förtroendevalda och anställda ges den utbildning och övning som behövs för att dessa ska kunna utföra sina uppgifter på ett ändamålsenligt och effektivt sätt under

fredstida krissituationer och höjd beredskap. Detta förutsätter dock återigen en ökad grundbemanning samt att vikarier sätts in för att täcka upp för arbetstagaren när de går en utbildning eller genomför en övning.

Däremot anger utredningen att årsarbetskrafterna kommer att öka medan tillskotten för utbildning beräknas vara konstant (200 miljoner kronor). Förbundet misstänker att tillskottet riskerar att vara för lågt satt. Kommunal vill också understryka vikten av att även de arbetstagare som har anställning på visstid också garanteras en utbildning, en grupp som annars ofta försummas. Förbundet vill passa på att lyfta att en stor andel av de som arbetar i de yrkesgrupper som Kommunal organiserar i dag, saknar en utbildning som krävs för yrket. Det finns en stor potential att organisera verksamheterna bättre och uppfylla de grundläggande verksamhetskrav när personalen har den utbildning som krävs. Därtill förväntas många inom flera av Kommunals verksamheter att handleda ny personal vid förhöjd beredskap, något som innebär att de dels behöver rätt grundutbildning, en handledarutbildning, dels den kompetenshöjande utbildning som krävs för att utföra uppgifter på ett ändamålsenligt och effektivt sätt under fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Vikten av att befintlig personal garanteras en utbildning för att hantera arbete under kris och krig blir tydlig när man lyfter situationen inom räddningstjänsten. De som i dag omfattas av civilplikt inom räddningstjänsten får en repetitionsutbildning, medan den ordinarie personalen inte ges samma möjlighet till fortbildning. Dessutom saknas en enhetlig utbildning för brandmän, vilket leder till stora variationer i kompetensnivån över landet. Utan en tillräcklig grundutbildning eller regelbundet uppdaterade kunskaper inom relevanta områden riskerar den befintliga personalen att få svårt att hantera arbete under kris eller krig. Det kan även försvåra möjligheten att effektivt handleda de civilpliktiga, som i sin tur har genomgått en repetitionsutbildning.

- Kommunal ställer sig bakom förslaget att ordningen med riktade medel och överenskommelser mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) inte längre bör tillämpas när lagen om kommuners och regioners grundläggande beredskap inför fredstida krissituationer och höjd beredskap (LKRB) träder i kraft, utan i stället hanteras inom ramen för den etablerade förvaltningsmodellen. Detta skapar bättre förutsättningar för långsiktig planering och hjälper samtidigt till att undvika den inbyggda och ofrånkomliga begränsningen av insyn och ansvarutkrävande som följer av att SKR är en arbetsgivar- och intresseorganisation.
- Kommunal ställer sig också bakom utredningens förslag om att omfattningen av statens ersättningsskyldighet gentemot kommunsektorn inte behöver föreskrivas i LKRB. Kommunal delar bedömningen att det inte är ändamålsenligt att bestämmelserna regleras i lag. Däremot saknar förbundet förslag som säkerställer att staten tar ett större ansvar för finansieringen för att verksamheterna ska kunna öka den grundläggande verksamhetsförmågan i fredstid. Trots stora investeringar i det militära försvaret har det civila försvaret varit underfinansierat i decennier.

Om utredningen och förslagen

Kommunal anser att utredningen inte tillräckligt belyser hur underbemanning, bristande arbetsvillkor och dålig arbetsmiljö försvårar välfärdens verksamheter och förvärrar kompetensförsörjningsproblemen. Detta ökar sårbarheten och påverkar både kvalitet och säkerhet, särskilt då många anställda saknar nödvändig utbildning.

De strukturella bristerna är direkt kopplade till den grundläggande verksamhetsförmågan och måste ses som en central del av krisberedskapen. Utredningen framhåller behovet av ökade resurser över tid, men Kommunal understryker att dessa måste tillföras omedelbart – i praktiken redan i går – för att verksamheterna ska kunna uppfylla lagens krav.

Vänliga hälsningar
Kommunal

Malin Ragnegård
Förbundsordförande

Sofia Lindqvist
Utredare